

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Beelden-Dienst Ende Vasten Met Haere Ceremonien Soo
Sy Ghebryckt Worden Vande H. Roomsche Kercke
Bevestight Met De H. Schriftvre Ende De HH. Ovt-Vaders
vande eerste 400. jaeren**

Hazart, Cornelius

T'Antwerpen, 1664

Het II. Cap. Op-worpinghen uyt Concilien, ende Out-vaeders.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71387](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71387)

vande Beelden, ende Beelden-dienst. 175
eere wilden roedzaeghen als aen Goden ofte dat
sy alleen dit weygerden uyt ootmoedigheidt.

Wat doet dit tegen ons/om te bewijzen dat het
eeren van onse beelden verboden is/aengesien wy
die niet en eeren als Goden? Dat Partije, indien sy
kan/ons eerst overtuyge/dat wy contrarie doen/
ende dat sy als van te voorszijn kome met dese
Schysstuer-plaetsen; want van sal sy kunnen ma-
ken dit volghende argument:

De Roomsche / bewijzen aen haere beelden de
selve eere / die Godt toekomt / ofte aenbidden die
als Goden.

Maer den Enghel heeft aen Ioannes, ende Paulus
met Barnabas aen die van Lystris, verboden het
sulckx te doen/ aen haere persoonen: Ergo / aen
de Roomsche is het meer verboden het sulckx te
doen aen haere beelden.

De eerste booz-stellinghe/te weten/dat wy onse
beelden eeren als Afgoden/is onwaerachtigh/en-
de soo lanck als Partije ons hier niet en overtuygt
(t welck sy niet machtigh en is te doen) soo komt
sy te vergheefx boozt met soo-daenighe Schys-
stuer-plaetsen/daermit van niet anders en spreeckt
als van Afgoden/ ende afgoden-dienst.

H E T II. C A P.

Op-worpinghen uyt Concilien, ende
Out-vaeders.

Ick en wille hier niet spreken vande Concilien/
ofte om beter te seggen / van de ontwettige ver-
gaderingen van Constantinopelen, ende van Franck-
fort, de welke het eeren der beelden schijnen
teghen te stryden: 't is my ghenoech/ dat die van
Constantinopelen ofte berispt / ofte niet ghesteldt
en worden in 't ghetal vande Concilien / noch
van Pfillus, noch van Photius, noch van Zonaras,
noch van Nicophorus noch van Cedrenus, noch
van Nicetas, noch van Paulus Diaconus, noch van Rhe-
gino, noch van Ado, noch van Sigebertus, noch van
Abbas

Abbas Urspergensis, noch van andere oude Schrijvers / die een register hebben ghemaect vande Concilien/ghelyck te sien is by Bellarminus *de Cultu Imaginum, Cap. 14. Lib. 2.* Ende of wy schoon tot ons hoordeel dese boorzende Auteurs niet en hadden / 't is ons ghenoech / dat dese boven-ghemelde vergaedinghen moeten wijcken aen het tweede alghemeen Concilie van Niceen, bestaende in vyfhondert en vyftigh Bisschoppen/ en geapprobeert van Adrianus den I. ende Leo den III. Pausen; in het welck (gelijck Partye moet bekennen) het maect / op rechten / ende eeren der Beelden soo wordt besticht / datter niet het minste aen en ontbreect: **Ick come dan tot het Concilie van Elvira.**

Eerste op-worpinghe van Partije.

Concilium Eliberitanum Canone 36.

Placuit picturas in Ecclesiâ esse nõ debere, ne quod colitur aut adoratur in parietibus depingatur.

Het heeft ons goet ghedocht / dat de schilderijen niet en moeten wesen in de Kercke / op dat / 't ghene ghedient / ofte aenbeden wert niet gheschildert en worde op de mueren.

Catholijcke antwoorde.

Hier is te bemercken: Eerst, op wat maniere dit boorznoemde Concilie / de beelden in de Kercke niet en wilt hebben; te weten / geschildert op de mueren, 't welck als dan / ende oock in boorzleden tijde een ghetoonte was.

Ten tweeden, is hier te bemerckē de reden / waerom dit Concilie / de beelden niet en wilt geschildert hebben op de mueren; te weten / om dat sy / dooz het bzeiken / schenden / ofte af-werpen der Kercken / dooz de tyrannen / ende Heydenen (gelijck in boorzleden tijden dickmael gheschiet was) niet en souden saemē gebroken / geschondē / ofte myrgeschapt / wordē en alsoo ont-eert: Doo dat het Concilie hier ghenoech te kennen gheeft / dat het liebē beelden soude hebben / diemen lichtelijck verdraegen kan / ende outrecken aen de rasernye der Heydenen / als soodaenighe / de welke op de mueren geschildert

vande Beelden, ende Beelden-dienst. 177
dert zijnde/moeten uptghestelt/ende onder-
wozpen blijven aen de schimprijen / laste-
ringen/ende ont-erringe bande ongelooftige.
Om de selve reden / hadoe-men in voozleden
tijden verboden/datmē de beelden des crups
nieten soude schilderen / ofte graveren op
d'aerde/op dat sy niet ontweerdlijck en sou-
den betrappeelt worden met de voeten.

Dat blyckt eerst upt het verbodt vanden
Keyser Theodosius, 't welck uptgedrukt staet
Lib. 1. Codicis. Tit. 8. L. Cum sit nobis.

Ten tweeden upt het ghene/den Keyser Tibe-
rius heeft gedaen/als hy in syn paleys gesien
hebbende een crups/ gesneden in marber/op
d'aerde/ heeft dat doen opzechten / ende ghe-
sept : Wy moeten het voor-hoof, ende borst wa-
penen met het Cruys des Heeren, ende sullen wy dat
trappelen onder de voeten? Soo verhaelt Paulus
Diaconus. *Lib. 18. Rerum, Roman.*

Ten derden, upt het Concilie in Trullo *Can. 73.*
alwaer gheseyt wort: Wy ghebieden/dat de
figuren des crups/de welke van sommighe
worden ghemaeckt op de aerde/ende op den
bloet/sullen uptghedaen worden/op dat het
teecken van onse victorie/dooz het betrappe-
len der voeten niet ont-ert werde. De ge-
dan die vooztaen het teecken des crups sul-
maken op d'aerde/ die ghebieden wy afghe-
sneden te worden bande ghemeyne.

Om de selve reden/ heeft dat vooznoemde
Concilie van Elvira, (blijvende in de loffelijc-
ke ghewoonte / ende voet-stappen van herte
hooz-ouders) verboden/datmen gheere beel-
den schilderen en soude op de mueren/op dat
sy bande onghelooftige niet en souben ont-
eert worden.

An dat dit het vooznamen is geweest van
het Concilie/ blyckt voozder upt dese wooz-
den: Op dat niet gheschildert en werde op de muc-
ren, 't ghene ghedient wort, ofte aenbeden. Wat

Crucis figuras, quae
à nonnullis in solo, ac
pavimento, sunt om-
nino deleri iubemus,
ne incedentium con-
culatione victoria,
nobis trophaeum, inju-
ria afficiatur. Eos itaq;
qui deinceps crucis fi-
gnum in solo con-
struunt segregari, de-
cernimus.

is dit anders te seggen/als ten betaemt niet/
dat dat gheschildert werde op de muren het
welck ghedient wert / ofte aenbeden: met
welcke woorden het Concilie claerlyck seght/
dat de beelde/dienst,ofte aenbiddinge weerdigh
zyn: ergo/ soo verre ist van daer/dat dit Con-
cilie ons soude teghen zyn / dat het/ ter con-
trarien/ gantschelyck onse leere bevesticht.

Tweede Opworpinge.

Den H. Irenæus *Libro 1. Cap. 24.* ende Epipha-
nius *Hæresi 27.* ende Augustinus *Hæresi 7.* stellen
Carpocrates onder de ketters/ om dat hy het
beelt Christi hadde/ ende dat van Paulus.

Catholijcke antwoorde,

a Imagines quasdam
quidem depictas,
quasdam autem de
reliquâ materiâ fabri-
catas habentes.

Dicentes formam
Christi factam à Pila-
to, illo in tēpore quo
Jesús fuit cum homi-
nibus, & has coronat,
& proponunt eas cum
imaginibus mundi
Philosophorum, vide-
licet cum imaginibus
Pythagoræ & Platonis,
& Aristotelis, & reli-
quorum, & reliquam
observationem, circa
eas, similiter ut gen-
tes faciunt.

b Philosophorum
quorundam imagines
habent, Pythagoræ,
Platonis, Aristotelis,
& aliorum, cum qui-
bus Philosophis, etiã
alias imagines Jesu
collocant, collocatas
que adorant, & gentium
mysteria perficiunt:
Erectisq; imaginibus
de cetero gentium
mores servant: Qui
vero sunt gentium
mores alij quam sa-
crificium, atque alia?

a Laet ons de HH. Vaders selve hoorē spre-
ken: dit zyn de woorden van Irenæus: Sy heb-
ben sommighe beelden/geschildert/sommighe
ghemaect van andere materie / segghende
dat sy de ghedaente Christi zyn / ghemaect
van Pilatus op dien tijdt / dat Jesus was met
de menschen/en die croonen sy/en die stellen
sy ten thoone/ met de beelden van de Philo-
sophen des werelts/te weten van Pythagoras,
ende van Plato, ende van Aristoteles, ende van
andere/ende ontrent die/ onderhouden sy de
eer-belijfsinghen der Heydenen.

b De woorden van Epiphanius zyn dese: Sy
hebben de beelde van sommighe Philosophen/
van Pythagoras, Plato, Aristoteles, en andere/ met
welcke Philosophen sy oock andere beelden
stellen van Jesus, ende samen ghestelt zynde/
aenbidden sy die / ende doen daer voor offer-
handen der Heydenen. Want die beelden nu
opgherecht zijnde / onderhouden sy de ghe-
woonten der Heydenen ende wat zyn die
anders als sacrificie / ende andere dinghen ?

De

vande Beelden, ende Beelden-dienst. 179

De woorden van Augustinus zijn dese: men seght dat eene sekere Marcella, medegezellinne is ghelueft vande Secte van Carpocrates, dese diende de beelden van Jesus, en Paulus, en van Homerus, ende Pythagoras, die aenbiddeude ende weroockende.

Wat is hier tegen het eeren van onse beelden? Waer stellen wy in de Kercken de beelden Christus, of Paulus, of eentighen anderen Heylighen/nessens de beelden vande Heydensche Philosophen/om die samen met de selve eere t'achterbolgen/ende t'aenbidden: waer hebben wy opt heydensche Sacrificien ghedaen booz de beelden van Christus, ofte eentige andere Heylighen? Dit deden de Discipelen van Carpocrates, ghelijck die booznoende H. Daders opt-drukkelijck segghen: Ergo soo worden sy met recht gestelt onder de ketters: maer niet sulckx en can l'artye bewijfen van ons opt ghedaen te wesen booz onse beelden: Ergo te vergheefs tracht sy ons te stellen in't ghetal van dese ketters.

Derde Opworpinge.

Epiphanius *Heresi* 19, berispt de Collyridianen, ende houtse booz ketters/om dieswil dat sy de beelden eerden van Maria.

Catholijcke antwoorde.

Wat hier van is / en sal ons niemant beter connen leeren als Epiphanius selve. Hoozt hem dan selve spreken: Sommighe vrouwen/sept hy/bercierende eenen wagen/ ofte eenen vierkantighen stoel/ met eenen lijnen doeck daer boven op opt ghespreyt/op eenen sekteren / ende besouderen dagh des jaers / stellen eentighe daghen broodt booz/ende offeren dat in den naem van Maria. Dit berispt Epiphanius, dat de vrouwen publyckelijck sa-

M 2

cificie

*Secta ipsius socia
fuisse traditur qua-
dam Marcella, qua
colebat imagines Je-
su, & Pauli, & Home-
ri, & Pythagora, ado-
rando incensumque
ponendo.*

*Quadam mulieres
curram quendam, seu
sellam quadratam or-
nantes, ex passo super
ipsum linteum, in die
quadam illustri anni,
per aliquot dies panem
proponunt & offerunt
in nomine Mariae.*

Revera sanctum erat corpus Maria, non tamen Deus, revera Virgo erat ipsa, Virgo & honorata, sed non ad adorationem nobis data. Sit in honore Maria, Pater, & Filius, & Spiritus S. adoretur, Mariam nemo adoret, Deo debetur hoc mysterium. Maria in honore sit, Dominus adoretur.

criffete deden in de Kercke/aen de welke/soo hy daer na sept/ooch selfs niet toegelaten en is te spreken in de Kercke: Dan gaet hy boozder bewijfen/ wat eere dat dese ketters toezoeghen aen Maria, te weren/die Godt alleen toekomt: want soo sept hy: Doozwaer het lichaem van Maria was hepligh / maect gheenen Godt: Doozwaer sy was Maeght/ende sy was weerddigh/doch sy en is ons niet ghegheben om aenbeden te worden. Dat Maria ghe-eert werde/dat den Vader/ende den Sonne/ende den H. Gheest aenbeden werden/dat Mariam niemant en aenbidde/dese berholentheyt komt Godt toe. Dat Maria in eere sy/dat Godt aenbeden werde.

Wat is hier wederom teghen ons? waer heeft men opt ghesien / dat de vrouwen publyckelijck in onse Kercken sacrificie hebben gedaen aen Maria? waer heeft men opt gehoozt/dat Maria, ofte hare beelden van ons sijn ghehouden/ ofte aenbeden ghewerst als goden? Epiphanius seght tot dypnael toe darmē Maria soude eeren, dat sy eere weerdigh is: Ergo als wy Mariam eeren dooz hare beelden/wat doen wy 't ghene strydt teghen Epiphanius.

Vierde Opworinghe.

Ambrosius *Orat. de obitu Theodosij.* seght dat Helena het cruyss gebonden heeft/ende dat sy den Concluck (Christum) aenbeden heeft/ende niet het hout/ 't welck eene dwaelinghe der Heydenen is. Ergo Ambrosius was van ghehoelen/dat men het cruyss niet en mocht aenbidden/ sonder te vallen in de supersticie der Heydenen.

Catholijcke antwoorde.

Niet sulckx en isser opt ghekomen in den
sin

sin van Ambrosius, dat geeft hy genoegh te kennen in die selve Hof-reden/ ofte Oratie / *de obitu Theodosij*: daer hy seght: Helena heeft wijselijck gedaen als sy het crups heeft verheven ende ghestelt op't hooft vande Coninghen/ op dat het crups des Heeren in de Coninghen aenbeden werde. Hoe can Ambrosius van gheboelen ghetweest hebben datmen het crups niet en mach aenbidden/ aenghesien dat hy terstont daer na seyt/ dat Helena wel gedaen heeft met dat te verheffen op de hoofden der Coningen/ om dat het soude aenbeden worden. Wat heeft dit dan te bedieden/dat Ambrosius seyd / dat het eene dwaelinghe der Heydenen is het hout des crups te aenbidden: de saecke is claer: want de Heydenen aenbaeden het hout/ende het steen/ende het silber/ ende de materie self / als wesende metter daet begaest met Goddelijckheyt: want sy lieten haer boozstaen dat de stenen selve en andere materien goden waren: ende alsoo segghen wy oock met Ambrosio, dat het eene Heydensche dwaelinghe is het hout des crups te aenbidden/booz soo veel als het hout is/maer dat te eeren booz soo veel als het is eene verbeeldinge vanden ghecrupsten Christus, soo segge ick dat het eene Christelijcke Godtbruchtigheyt is/ende dat Ambrosius het selve ons op die maniere ghenomen wesende heeft aenghepzen / als hy gheseyt heeft/ dat Helena voorsichtelijck heeft gedaen als sy het Cruys heeft verheven, ende gestelt op het hooft vande Coninghen, op dat het, als wesende het Cruys des Heeren, in de Coningen soude aenbeden werde.

Sapiēter Helena egit, quę crucē in capite regum levavit, & collocavit, ut crux Domini in regibus adoretur.

Vijfde Opworpinghe.

Epiphanius *lib. Epist. parte 1. Epist. 19. apud Hieron.* schrijft aldus aen Joannes den Bisschop van Jerusalem: Ick hebbe ghehoort dat sommige teghen my murmureren/ om dat/ als wy eens samen ghinghen nae de heylighe plaetse die Bethel gheheeten wert / op dat ick aldaer eene collecte nae der kerckerlijcker wijse doen soude/ende gecomen was aende plaet-

se/ die gheuoemt wiert Anablatha, ende daer booz-
 bp-gaende/ ghesien hadde eene brandende lampe/
 ende ghebraght hebbende wat booz eene plaetse
 het was/ verstaen hadde dat het eene Kercke was
 ende ingegaen zijnde om te bidden/ hebbe ick daer
 gebonden een booz-hancksel hangende in de deure
 vande Kercke/ gheberwt/ ende gheschildert/ ende
 hebbende het beelt Christi, ofte van eenighen ande-
 ren Heplighen: want wiens beelt het was/ en
 hebbe ick niet wel onthouden. Als ick dan ghesien
 hadde in de Kercke Christi, teghen de authoziteyt
 der Heplighe Schryfure/ een menschen beelt han-
 ghen/ hebbe ick dat deur-gesneden/ ende dien raet
 ghegheben aen de bewaerders van die selve plaet-
 se/ datse liever eenen armen dooden daer mede be-
 winden/ ende upt-draghen souden. Doch sy daer
 teghen murmurerende/ seiden / indien hy sijden
 wilde/ 't was billich dat hy een ander booz-hanck-
 sel daer booz gaf/ ende het selve veranderde. Het
 welck als ick gehoozt hadde/ hebbe ick beloofte dat
 ick 't sou doen/ ende met den eersten/ seiden. Maer
 het heeft tusschen beyden wat aen-gelooopen/ ter
 wijlen ick socht een beste booz-hancksel daer booz
 te senden. Maer nu hebbe ick ghesonden/ dat ick
 hebbe conuen b komen. Ende bidde dat ghy de
 Pastors bande selve plaetse wilt ghebieden het
 booz-hancksel/ 't welck wy gesonden hebben/ van-
 den brengher aen te nemen/ ende booztaen te he-
 belen/ dat soodanighe booz-hanckfels / die teghen
 onse religie aenloopen/ niet en werden in de Ker-
 ke Christi op ghehanghen. Want het komt ulve
 eerweerdigheyt toe hter upt te meer bekommerin-
 ghe te nemen/ om die swaerigheyt/ die de Kercke
 Christi, ende het volck u toe-betrouwt/ onbetame-
 lyck is/ wech te nemen.

Catholijcke antwoorde.

Dit verhael heb ick ghetrocken upt het boeck
 ghenaeint: de Oude Catholijcke Waerheydt der ghere-
 for-

Vande Beelden, ende Beelden-dienst. 183
formeerde Kercke, ghemaect dooz een Predikant
van Leyden.

Er ick dat beantwoorde; soo sal den Leser daer
belieben te bemercken eenighe notable omstan-
digheden.

De eerste. Dat in dese Kercke der Christenen / ee-
ne brandende lampe hinck, tegh welcke gewoonte Epi-
phanius, niet een enckel woort ghesproken en heeft/
maer dooz sijn stil-swijghen als goet bevesticht.
Tot wat eynde / nu noch ter tijt / in onse Kercken /
brandende lampen hanghen / is aen een sedet be-
kent / te weten / ofte tot bereeringhe van het alder-
heyligste Lichaem des Heeren / ofte vande beeldē /
ende Reliquien der Heylighe: Indien ick dan staen-
de hiet / dat in de booz-noemde oude Kercke / tot
den selven eynde / eene brandende lampe hinck, wie sal
my konnen ober-strijden van het contrarie? Som-
ma, 't is my ghenoech dat wy nu ter tijde noch de
selve gewoonte hebben / en onse Weder Partye niet.

De tweede merckelijcke omstandigheyt is / dat
Epiphanius, in dese Kercke is ghegaen (sonder dat-
men daer eenighen dienst dede) om te bidden. Soo
doen wy nu oock in onse Kercken: Contrarie
doet Partye, als sy blyuen den dienst / in hare Ker-
cken gaet wandelen / ende handelen van nicuwe
tydinghen / coopmanschappen / ende andere tyde-
lijcke affairen.

De derde omstandigheyt is / dat de beelden van
doe af / in de Kercken gebruyckelijck waren: want
schoon onse Partye seght: Dat het schijnt dat dit voor-
hanghsel daer hinck niet uyt oorfake van eere, maer om
het ghebruyck, ghelijck veel gheschiet, om het insien te
beletten, ofte om den wint buyten te keeren. Dat wort
soo gheseyt / maer niet bewesen.

De vierde omstandigheyt is / dat de betwaerders
vande Kercke murmureerden, als Epiphanius, het
booz-hanghsel wilde deursnijden / en weghnemen;
't welck een tecken is / dat sy dierghelijcke booz-
hanghsels niet beelden / niet en hielden booz on-
betaemelijck.

Ich segghe dan / dat dit boornoemde verhael / niet anders en is als een puer ghedichtsel / ende versiersel.

Dat behoone ick eerst, upt de omstandigheyt banden persoon / die dit beelt soude gescheurt hebben / den welken gheweest soude hebben / den H. Epiphanius.

Deseu / seght den Predikant van Leyden, was een Bisschop, een vermaert, ende gheleert man, een man in de Kerkerijen seer ervaren, van wien dit voorhanghsel niet en can verdraghen worden.

Ich neme dese titels banden H. Epiphanius seer geertue aen / om hier upt te besluyten dat dit boornoemde verhael een fabel is: want indien Epiphanius soo een gheleert ende vermaert man is gheweest / ende een Bisschop / die volghende erbaeren in de Schryfture / hoe en heeft hy niet alleen dit boornoemhanghsel niet connen verdraghen / maer oock gheseyt dat het was teghen de authoriteyt vande Schryfture? wat kander ongherijnder ghedacht worden booz soo een vermaert / geleert / ende ervaren man in de Schryfture? daer men contrarte vint in de Schryfture / datter beelden van Engelen zijn gheweest in den tempel van Salomon, in de ghedaente van menschen? hoe kost het een man erbaeren in de Schryfture / inballen dat het streeft tegen Schryfture / het beelt van een mensch te hangen / niet binnen inde Kercke / maer alleen aen de deure? niet om dat te eeren / maer soo Partye seght / alleen om den wint te beletten? Wie en siet niet dat dit een versiersel is van onaedrige menschen?

Ten tweeden dat behoone ick upt de omstandigheyt banden tijdt / op den welken den H. Epiphanius heeft gheleest; te weten ontrent den selven tijdt als in fleur zijn gheweest die groote lichten vande H. Kercke / den H. Basilius, den H. Gregorius Nazianzenus, Gregorius Nyssenus, Joannes Chrysostronus, Amphilocheus, Cyrillus Hierosolimitanus, ende andere allegaer boozvechters der beelden / van my byghebracht boven *Tract. 2. Cap. 2.* ende *Tract. 3. Cap. 3. §. 2.*

Atem

Item *Cap. 5. §. 1. &c.* Hoe en isser niemant van dese gheweest (indien dit verhael waerachtig is) die sich teghen Epiphanium ghestelt heeft? teghen hem gheschreven? ende hem daer over berispt? daer nochtans de rechtsinnighe Vaders van alle tijden soo seberigh zijn gheweest om dit te doen / soo haest als sy semant ghewaer werden / die eenighe leeringhe booz-stelde / strijdende teghen de **H.** Schriften / ofte tegen de ober-leveringe vande **H.** Kercke. Hoe dapper hebben sy haer ghestelt teghen Origenem, tegen Tertullianum, sae teghen Cyprianum selve / als hy leerde / dat men de kinderen vande ketters gedoopt wesende / wederom doopt moeste ende souden die booznoemde **H.** Vaders / aen de welke Epiphanius wel bekend was / allegaer stont zijn gheweest / ende gheslapen hebben / in een soo gewichtigh stuck (t welck onse Weder-Partye hout booz Afgoderije) indien dit verhael waerachtig waer? ick segghe noch eens dat dese redenen bestandigh ghenoech zijn / om daer upt te beslupten / dat het eene fabel is / ende versierfel. Doch hier mede niet te vreden wesende.

Ick berhoone dat / Ten derden, upt het tweede Concilie van Niceën *Actione 6.* ghehouden in't jaer 787. alwaer de vanden der beelden / by een hebben gheraspt / ende vergadert / soo upt Schrifruer / als de Oudt-vaders al wat sy kosten binden / ofte bedencken / om de beelden te bestrijden / ghelijck een feder gheleert man can naesten. Nu vraghe ick / offer eenigh argument in de werelt / ghewichtigheit / ende bestandighheit / ende meer dienende tot haer boozdeel / van haer / booz den dagh kost ghebracht werden / als dit / dat Ephiphanius selve / een Bisschop, een mā soo vermaert, ende geleert, soo erbaren inde Schrifruer / soo ervaren in de Ketterijen, de beelden ghebroken hadde? maer niemant van alle en isser gheweest / die het minste ghewach heeft ghemaeckt van dit booznoemde verhael: ergo 't is een teeken / dat het / tot die tijden toe / is onbekent gheweest / ende dies-volghende eene fabel.

Dat bethoone ick / Ten vierden, upt den Diacken Epiphanius, die teghentwoordigh is gheweest in't vooznoemde Concille van Nicéen: Desen *Actione 6.* antwoordende aen de Bisschop Gregorius, seyt: Wy hebben in de handen genomen / ende met alle aendacht ghelesen / eenen sekeren bryef tot den Keyser Theodosius, den welcken vande beelt-stormers wort voozt-gebracht / ende wert valschelijck toegeschreven aen den H. Epiphanius Bisschop van het eylant van Cyprus, ende wy hebben op't eynde vanden voozseyden bryef gebonden / dat Epiphanius soude segghen: Al-hoe wel ick dickwils met mijne mede. dienaeren ghehandelt hebbe, dat de beelden souden wegh ghenomen worden, ick en ben van haer niet ontfanghen gheweest, noch sy en hebben in't minste naer my niet willen hooren. Siet gy hier wel dat desen Diacken / opentlijck seyt dat dierghelijcken bryef / ende leeringhe valschelijck toegeschreven wordt aen den H. Epiphanius? ende hebben wy gheene redenen (aen siende de omstandicheyt vanden persoon / ende van dien tijt / op den welcken hy gheleest heeft) om het selve te segghen van dit verhael / dat het valschelijck aen Epiphanius wordt toegeschreven / ende oversulckx dat het eene loutere fabel is / verhiert vande beelt-stormers?

Dat bethoone ick Ten vijfden, upt de gheruygnisse vanden H. Gregorius, den Grooten / den welckes *Libro 9. Epist. 9.* seyt / dat niemant vande Bisschoppen opt de beelden van Christus, ofte zijnder heylighen ghebroken heeft vooz den tijdt van Serenus, Bisschop van Mailien: Hoe can dit bestaen / indien Epiphanius de beelden ghebroken heeft / aenghesien dat hy dit soude moeten hebben gedaen sehter dzy hondert jaren vooz de tijden vanden selve Serenus? waer upt klaerlijck blijckt / dat dit verhael van Partye vooz-ghestelt; aen Gregorio, die alle boecken hadde vooz-lesen / gantschelijck unbekent is gheweest / ende oversulckx een versterfel ide volghende reutwen.

Somma, om dit te sluyten: Dat Hieronymus, den
bryef

bytes banden H. Epiphanius ober-gheset heeft upt het
 Gztechy/ in't Latijn / ende 't minste ghewach niet
 en maecht van dit booz-hanghsel / ofte van dat
 beelt dat Epiphanius soude gescheurt hebben / dunckt
 my ghenoech te wesen / om Partye t'obertrugghen /
 datter het minste niet van en is? Doch / ghenomen
 het nu soo waer (siet wat dat ick Partye sal toe-
 geben / in eene sake nachtang / die contrarte blyckt)
 ghenomen / segghe ick / dat Epiphanius dit hadde ge-
 daen: Wat kan dit doen teghen het eeren van onse
 beelden Christi, ende zijnder Heplighen? want wat
 wast booz een beelt dat Epiphanius soude dooz-sne-
 den / ofte ghescheurt hebben? 't was soodanigh /
 dat hy selve twijffelde wat het booz een beelt was:
 Want sommighe segghen / dat het hem dochte te
 wesen een beelt alicujus hominis, van eenigh mensch
 ofte Heplighen sommighe / een beelt / quasi Christi,
 ghelijck als van Christus ('t welck den Medicant
 van Leyden verswegghen heeft absolutelyck stel-
 lende / een beelt Christi) ofte van eenighen anderen
 Heplighen: Wie sal my in dese twijffelachtigheyt
 kunnen segghen / oft het niet een beelt en is ghe-
 weest van erghens eenen ontruchtighen mensch /
 die ghe eert wiert / ofte verbeelt booz een Christus,
 ofte eenigen anderen Heplighen? 't welck / indien
 het soo waer; wie en siet niet dat Epiphanius niet en
 heeft willen upt-bannen de beelden vanden wae-
 ren Christus, ende waerachtighe Heplighen / maer
 alleenlyck de beelden van soodanighe menschen /
 die inder waerhepdt gheene Heplighen en wae-
 ren.

Sesde Opworpinghe.

Nemant vande Out-Vaders tot hier-hondert
 sacren nae Christus, en heeft weten te spzecken /
 van het ghebruyck der beelden / in de Kercken.

Catholijcke antwoorde.

Contrarte blijktt upt den H. Basilius *Serm. de S. Barlaam* in't jaer 370. upt den H. Gregorius Nazianzenus, *Orat. 19. in Laudem defuncti Patris.* in't jaer 308. upt den H. Gregorius Nyssenus, *Orat. de laud. S. Theod.* in't jaer 308. upt Prudentius *Hymno 9. de S. Cassiano, &c.* in't jaer 309. welcker spzeuken ick hoorz ghestelt hebbe *Tract. 2. Cap. 2.*

Sevenste Opworinghe.

Niemant bande Oudt-baders tot vier-hondert jaeren nae Christi tijden / en weet te spzeken van het eeren der beelden.

Catholijcke antwoorde.

Contrarte blijktt upt Tertullianus *in Apolog. cap. 16.* in't jaer 230. upt Lactantius *Carm. de Passione* in't jaer 209. upt Athanasius *de Pass. Dom.* in't jaer 340. upt Hieronymus *Epist. 17. Cap. 8. ende Epist. 27. Cap. 3.* in't jaer 390. upt Chrysostomus *Serm. de venerat. crucis.* in't jaer 398. &c. upt Methodius *Orat. 2. de Resurrect.* in't jaer 260. upt Eusebius *Lib. 5. demonstr. Euang. Cap. 9.* in't jaer 326. upt Helladius *Cæsarensis in vita Basiliij.* in't jaer 380. &c. welke woorden ick citere *Tract. 2. cap. 3. §. 3. ende Cap. 5. §. 1.*

H E T